

Nr 567.

Av herr **Pehrsson-Bramstorp m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 333, angående allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl.

Genom proposition nr 333 har Kungl. Maj:t förelagt riksdagen till prövning de grunder för en allmän lönereglering för statens befattningshavare, varom överenskommelse träffats mellan 1945 års lönekommitté och befattningshavarnas fackliga organisationer.

Den nya löneregleringen bygger på en fortsatt dyrortsgruppering. 1943 års dyrortskommitté hade i sitt den 5 maj 1945 avlämnade betänkande förordat bibehållande av en ortsdifferentiering av lönerna, och denna uppfattning godkändes av riksdagen förra hösten, då den i samband med frågan om förlängning av gällande skattegruppering fick taga ställning till vissa av de principspörsmål, som berörts i dyrortskommitténs betänkande. Riksdagen godkände också de av Kungl. Maj:t uppdragna riktlinjerna för en ny dyrortsgruppering. Däremot tog varken Kungl. Maj:t eller riksdagen ställning till frågorna om antalet ortsgrupper eller spännvidden mellan lönerna.

Det blev 1945 års lönekommittés uppgift att under sitt arbete, varvid den fungerade både som utredningskommitté och som förhandlingsdelegation, utforma förslag i sistnämnda avseenden. Enligt det nu föreliggande löneregleringsförslaget skall antalet ortsgrupper minskas från nio till fem och spännvidden i lönerna mellan högsta och lägsta grupp fastställas till i princip 16 procent. Denna spännvidd skall tillämpas från och med lägsta löneklass till och med löneklass 24. För löneklasserna över detta läge minskas spännvidden successivt för att i högsta löneklass, nr 40, utgöra omkring åtta och en halv procent. Den nuvarande spännvidden utgör cirka 25 à 26 procent i de nu gällande löneklasserna 1 till 15.

Det nya förslaget till lönereglering innebär således en sammanpressning av spännvidden och därmed en utjämning av löneskillnaderna till förmån för befattningshavarna inom de lägre ortsgrupperna. Åtskilliga av de mest iögonenfallande orättvisorna inom dyrortsgrupperingssystemet i dess nuvarande utformning komma därigenom att avlägsnas. I så måtto ligger förslaget i linje med den ståndpunkt vårt parti intagit i dyrortsfrågan. Vi kunna dock icke frångå vår uppfattning att systemet med dyrortsgruppering av lönerna bör avskaffas. Vi ha tidigare vid flera tillfällen framställt yrkande därom i riksdagen, och vi hysa den uppfattningen, att detta krav

genom de senaste årens utveckling i fråga om levnadskostnaderna nu är mera berättigat än tidigare. Vid den år 1935 företagna levnadskostnadsundersökning, som ligger till grund för nu gällande dyrortsgruppering, konstaterades en skillnad i levnadskostnader mellan högsta och lägsta dyrort av 48 procent. Sedan dess har skillnaden ständigt minskats, och vid den av 1943 års dyrortskommitté företagna undersökningen framräknades en skillnad av 20 à 22 procent. Då är att märka att en stor del av denna skillnad hänför sig till olikheter i standard mellan städer och landsbygd. Man kan för övrigt på goda grunder ifrågasätta, om skillnaden verkligen är så stor som 1943 års dyrortskommitté ansett sig kunna konstatera. I likhet med reservanterna inom kommittén, herrar Nilson i Spånstad och Ekegård, hysa vi den uppfattningen, att om hänsyn toges till alla de faktorer, som inverka på levnadskostnaderna, någon egentlig skillnad beträffande dessa icke förefinnes mellan olika orter. När man gör gällande att levnadskostnaderna i exempelvis Stockholm äro högre än på landsbygden, pekar man på hyreskostnaderna som främsta orsak till att det är dyrare att leva i Stockholm. En undersökning, som toge hänsyn till de väsentliga faktorer, som påverka hyrorna, särskilt byggnadskostnaderna, vid samma bostadsstandard på landsbygden och i städerna, skulle med all sannolikhet visa, att i den mån verkliga skillnader i bostadskostnader mellan landsbygd och stad kunna påvisas, detta motväges av många andra kostnadsfördyrande faktorer, exempelvis de långa avstånden till läkare, sjukhus, skolor och utbildningsanstalter av olika slag m. m.

Någon egentlig skillnad i fråga om övriga levnadskostnader finnes icke. Genom den standardisering och enhetliga prissättning på varorna, som i stor utsträckning genomförts, ha tidigare förefintliga skillnader utjämnats. Många gånger tvingas de på landsbygden bosatta att göra inköp i närmaste stad eller större tätort, varvid resekostnaderna och tidsspillan förorsaka, att varorna bli i realiteten väsentligt dyrare än för stadsborna, som ha affärerna inom nära räckhåll. Beträffande åtskilliga varor kan för övrigt konstateras, att inköpspriset är lägre i exempelvis Stockholm än i stora delar av landsbygden. Priserna på socker och bensin utgöra exempel härpå.

Att det under nuvarande förhållanden med dyrortsgraderade löner är avsevärt fördelaktigare att ha anställning i städerna bevisas inte minst därav, att människorna i allt större utsträckning söka sig till städerna eller de större tätorterna. Det är att märka, att denna inflyttning till tätorterna äger rum i en tid, då på grund av den stora bristen på arbetskraft de avtalsenliga lönerna på landsbygden inom skilda fack måste överskridas. En uppflyttning av lönerna inom de lägsta ortsgrupperna har även kunnat iakttagas vid ingående av nya avtal.

Fastställandet av en spännvidd av i princip 16 procent mellan högsta och lägsta ortsgrupp, som 1945 års lönekommitté föreslagit, skulle innebära

att befattningshavarna på de s. k. billigare orterna under den tid löneregleringen avser skulle bli allt mer och mer underkompenserade. Följden därav blir med all sannolikhet den, att inflyttningsströmmen till tätorterna kommer att fortsätta i samma takt som hittills. Städerna skulle komma att fortsätta att suga till sig arbetskraften, medan landsbygden i motsvarande grad avfolkas. Inom städerna skulle man alltfört få brottas med de svåra problemen att skaffa bostäder åt de nyinflyttade, ordna kommunikationerna inom stadsområdena samt utbygga skolväsendet, sjukvården och socialvården m. m. Allt detta kommer att kräva mycket stora kostnader. Några motsvarande besparingar komma med all sannolikhet icke att kunna göras inom landsbygdskommunerna. Tvärtom finns det anledning antaga att de kommunala utgifterna bli än mera betungande för de enskilda skattebetalarna på landsbygden på grund av minskat skatteunderlag genom avfolkningen. Det kan därför ingalunda bli någon nationalekonomisk vinst av en fortsatt folkoflyttning från landsbygden till tätorterna.

Dyrortsgraderingen av de statliga befattningshavarnas löner har som naturligt är återverkat på lönesättningen på den allmänna arbetsmarknaden. Inom de flesta fack ha arbetarnas löner också dyrortsgrupperats, ehuru antalet ortsgrupper och spännvidden mellan lönerna uppvisa stora variationer och olikheter mot det för de statliga befattningshavarna gällande systemet. En stark tendens till utjämning av lönerna har emellertid gjort sig gällande. Löneutvecklingen går sålunda i den riktningen, att lönerna inom de lägre dyrortsgrupperna så småningom ökas i förhållande till de inom de högre grupperna utgående lönerna. Men då även dessa senare ökas så kommer på så sätt dyrortssystemet att underhålla sig självt.

Med hänvisning till de förhållanden, som här ovan relaterats, anse vi att en fortsatt dyrortsgruppering av de statliga befattningshavarnas löner icke är motiverad. Vissa skäl tala emellertid för att ett avskaffande av densamma icke bör ske med en gång, utan att avvecklingen sker successivt i etapper. Otvivelaktigt skulle åtskilliga svårigheter uppstå för näringslivet, om man på den allmänna arbetsmarknaden med ett slag skulle övergå till ett system med lika löner. Men en anpassningsprocedur i denna riktning har som ovan påpekats sedan länge pågått, och denna skulle stabiliseras och få fastare konturer, om man vid fastställandet av den nya löneregleringen för de statsanställda bestämde en viss tidrymd, inom vilken dyrortsgrupperingen skulle bringas att upphöra.

Den frågan uppställer sig då, på vilket sätt dyrortsgraderingens successiva avskaffande skall ske. Vid frågans bedömande torde hänsyn böra tagas till den utveckling levnadskostnaderna undergått under senare år. Denna utveckling visar, att skillnaden i levnadskostnader mellan olika orter utjämnats, varvid kostnadsstegringen varit större inom de lägre dyrortsgrupperna än inom de högre. Även hänsyn till den ekonomiska utveck-

lingen i övrigt samt till det statsfinansiella läget böra tagas vid frågans bedömning. Den slutsats som kan dragas av en sådan prövning blir den, att en successiv höjning av lönerna för befattningshavarna inom de lägre dyrorterna bör ske. Prövningen ger också anledning att överväga, om icke en sådan höjning borde kombineras med en viss sänkning av lönerna för befattningshavarna inom de högre dyrortsgrupperna, så att den enhetliga lönen till slut kommer att framgå som ett slags medelproportional mellan lönerna på lägsta och högsta dyrort. Inte minst statsfinansiella skäl tala för en avveckling på detta sätt. Emellertid torde det inställa sig svårigheter av skilda slag för att genomföra en sänkning av lönerna inom de högre dyrortsgrupperna. Om vi också anse det riktigast, att avvecklingen av dyrortsgrupperingen skedde på så sätt, att lönerna möttes på en medelnivå, anse vi oss dock böra förorda en avveckling, varigenom med bestämda tidsintervaller lägre dyrortsgrupper flyttas upp i högre, så att till slut de för lönegrupp 5 nu utgående lönerna inom de olika löneklasserna komma att utgå till alla befattningshavare, oavsett bostadsort. Vi anse, att en tidsintervall av två år bör bestämmas, så att två år efter ikraftträdandet av den föreslagna nya löneregleringen grupp 1 flyttas upp i grupp 2, efter ytterligare två år grupp 2 i grupp 3 o. s. v.

För att det avsedda målet, dyrortsgrupperingens avskaffande och införande av lika löner inom samma löneklass, skall uppnås, måste givetvis lönerna i grupp 5 icke undergå någon annan höjning än som kan komma att betingas av bestämmelserna om rörligt tillägg under den tid avvecklingen av dyrortssystemet pågår. Då de befattningshavare, som komma att hänföras till grupp 5, d. v. s. troligen i huvudsak de, som nu äro bosatta på I-ort, genom den nya löneregleringen uppnå 1939 års reallönenivå och befattningshavarna på de lägre dyrorterna hittills varit underkompenserade för levnadskostnadernas stegring, borde detta icke av befattningshavarna på den högsta dyrorten uppfattas som någon orättvisa.

Till sist vilja vi här beröra en fråga, som hänför sig till befattningshavarnas förmåner vid sjukdom. Vid lönekommitténs förhandlingar med vederbörande personalorganisationer har enighet rått därom, att avlöning vid sjukdom bör utgå även efter det att en allmän sjukförsäkring genomförts. Därvid har man dock förutsatt, att sjukavlöningen skall minska med det belopp, som på grund av sjukförsäkringen tillkommer vederbörande tjänsteman i form av sjukpenning (inklusive eventuella tillägg). Detta belopp bör inlevereras till statsverket, som till tjänstemannen utbetalar ett belopp, motsvarande den oreducerade sjukavlöningen.

Beträffande sjukvårdsförmånerna innebär förhandlingsresultatet, att de förmåner av ifrågavarande slag, vartill tjänstemännen nu äro berättigade, böra utgå tills vidare. De förhandlande parterna ha dock enats därom att särskild utredning i dessa frågor bör verkställas, sedan statsmakterna fattat

beslut om allmän sjukförsäkring, och i god tid, innan bestämmelserna träda i kraft, samt att förhandlingar med tjänstemännens representanter därvid böra äga rum. Vid utredningen bör förutsättningslöst undersökas, om bestämmelserna om den allmänna sjukförsäkringen skola inverka på tjänstemännens sjukvårdsförmåner, samt om så skall ske, vilka ändrade avlöningsbestämmelser, som bli erforderliga.

Då enligt den nu föreliggande propositionen angående införande av allmän sjukförsäkring föreslås, att sjukpenningen skall utgå med lika belopp till alla yrkesarbetande medborgare, anse vi det vara riktigast att sjukavlöningen minskas med det belopp, vartill sjukpenningen med eventuella tillägg kommer att uppgå. Det vore därför enligt vår mening lämpligt, om riksdagen redan nu ville uttala sig härför.

Med anledning av vad som sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte dels besluta, att dyrortsgrupperingen av lönerna för statens befattningshavare skall avvecklas på så sätt, att med tidsintervaller på två år, räknat från ikraftträdandet av den i propositionen nr 333 föreslagna löne-regleringen, lägsta ortsgrupp flyttas upp i närmast högre, samt att de inom ortsgrupp 5 utgående lönerna, intill dess avvecklingen genomförts, icke skola undergå någon annan höjning än som kan komma att betingas av bestämmelserna om rörligt tillägg, dels beakta vad i motionen i övrigt anförts.

Stockholm den 23 oktober 1946.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Hjalmar Svensson
i Grönvik.

Nils Jönsson,
Rosshol.

C. O. Carlsson.

Per Persson,
Norrby.

K. A. Ryberg.

Victor J. Mattsson.

Rob. L. Jansson.

I. Pettersson,
Rosta.

Harald Johnsson
i Skoglösa.